

санкції, яку повинна закріпити кожна держава-член у своєму національному законодавстві. При цьому держави-члени не втрачають можливості встановлювати більш суворі покарання.

Не можна не визнати, що складності в гармонізації кримінального законодавства держав-членів здатні суттєво перешкоджувати розвитку співробітництва в боротьбі зі злочинністю. Ці розходження значною мірою зменшуються після набуття чинності Лісабонським договором. Кримінальне право ЄС є відносно новою концепцією, але воно, безсумнівно, має велике майбутнє [3].

Список використаних джерел

1. Див.: Vervaele J. A. E. The Europeanisation of Criminal Law and the Criminal Law Dimension of European Integration// 30 Years of European Legal Studies at the College of Europe, Liber Professorum. – Brussels, 2005. – P. 277 – 298; Rackow P. Problems of the Europeanisation of Criminal Law// Criminal Law Forum. – Vol. 18 – № . 1. (March 2007). – P. 175– 183.
2. Див.: European Cooperation between Tax, Customs and Judicial Authorities / J. A. E. Vervaele & A. H. Klip (eds.). – The Hague-London-Boston: Kluwer Law International, 2002. – 302 p.
3. Див. докладніше: Зелінська Н. А., Пашковський М. І. Кримінальне право / Право Європейського Союзу: підручн. / За ред. О. К. Вишнякова. – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 552– 695.

АНДРЕЙЧЕНКО С. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ АТРИБУЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Атрибуція державі поведінки державних і недержавних осіб і утворень (далі — атрибуція) є одним з ключових положень серед норм про міжнародну відповідальність держав, що обумовлено необхідністю визначення того, чи є конкретне діяння державного або недержавного актора вчиненим державою для подальшого її притягнення до міжнародно-правової відповідальності. У той же час доводиться констатувати наявність політико-правових проблем застосування норм про атрибуцію, що викликає гострі дискусії в теорії і практиці міжнародного права. Серед причин таких суперечок можна назвати відсутність єдиних загальнообов'язкових правил, що визначають умови для атрибуції;

залежність застосування того чи іншого правила від конкретних обставин справи; оскаржуваність застосованих правил і різні інтерпретації в прецедентному праві і правовій доктрині.

Розглядаючи проблематику атрибуції, особливу увагу слід приділити питанню про атрибуцію державі діянь осіб та утворень, як державних, так і приватних, вчинених за межами територіальної юрисдикції держави. Так, наприклад, в скаргах до Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ, Суд), пов'язаних з порушеннями прав людини, вчинених державами в ході виконаних за межами території держави військових дій, завжди виникає питання, чи має насправді держава будь-які зобов'язання перед заявником відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р (далі — Конвенція), або, чи знаходиться передбачувана жертва в межах юрисдикції держави. Ситуація може стати ще більш складною, коли військова операція проводиться кількома державами, можливо, під егідою міжнародної організації. Такі багатонаціональні операції піднімають питання про те, кому повинні бути атрибутовані порушення.

У контексті екстериторіального застосування Конвенції 1950 р. в сучасній доктрині і практиці міжнародного права піднімається питання про співвідношення атрибуції і юрисдикції за змістом статті 1 Конвенції [1–3]. Підставою для дискусії у цій сфері стало змішання понять атрибуції і юрисдикції в ряді справ, в, зокрема, *Loizidou v. Turkey (1996)*, *Ilascu and Others v. Moldova and Russia (2004)*, *Jaloud v. Netherlands (2014)*. Суд чітко не розмежував поняття юрисдикції відповідно до статті 1 та атрибуції, а також юрисдикції та відповідальності і посилався на стандарти атрибуції для встановлення юрисдикції держави відповідно до статті 1 Конвенції.

Існує побоювання, що змішання понять атрибуції і юрисдикції за статтею 1 Конвенції тягне конфлікт зі стандартом атрибуції, передбаченим в праві міжнародної відповідальності держав, встановленим в Статтях про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р., що викликало необхідність розмежування цих понять.

У чому ж принципова відмінність «атрибуції» і «юрисдикції»? Атрибуція означає визнання дій або бездіяльності осіб або групи осіб поведінкою держави для встановлення її міжнародно-правової відповідальності, так як по суті, держава насправді може діяти тільки за допомогою людей. Юрисдикція держави, згідно зі статтею 1 Конвенції (про що зазначається у справі *Al-Skeini v. UK*) [4], може бути встановлена за межами території держави, в разі, коли ця держава здійснює владу і контроль над індивідом-жертвою за межами своєї території через своїх агентів (*персональна модель юрисдикції*), або ж коли держава здійснює ефективний контроль над територією, на якій знаходиться жертва передбачуваного порушення прав людини, за межами своєї національної території (*просто рова модель юрисдикції*).

На відміну від персональної моделі юрисдикції, тест атрибуції не ставить собі за мету встановити, чи здійснює державний агент певний вид контролю над особистістю, такий як «фізична сила» (*Ocalan v. Turkey, 2005*) або «арешт» (*Al-Skeini v. UK, 2011*) для того, щоб викликати екстериторіальну дію Конвенції. На відміну від просторової моделі юрисдикції, тест атрибуції не ставить собі за мету встановити, чи існує, наприклад, достатня військова присутність протягом періоду часу, необхідного для встановлення юрисдикції (*Issa v. Turkey, 2004*) або є конкретний простір, наприклад, в'язниця (*Al-Saadoon v. UK, 2010*) «територією» держави для цілей цього тесту [3].

Дійсно, в концепціях атрибуції і юрисдикції може використовуватися аналогічна термінологія, наприклад, ефективний контроль. Однак ці категорії піднімають різні питання. У разі *атрибуції*: контроль над актором, що вчиняє протиправне з точки зору міжнародного права діяння; в разі *юрисдикції* — контроль над територією, де було скоєно протиправне діяння або контроль над жертвою протиправного діяння.

У справі *Sargsyan v. Azerbaijan* (2015), що розглядається ЄСПЛ, заявник зазначив, що змушений був покинути свій будинок в 1992 р. внаслідок вірмено-азербайджанського конфлікту навколо Нагорного Карабаху. Представники уряду Азербайджану, що виступав відповідачем у справі, стверджували, що Азербайджан не повністю контролює село Гюлістан, оскільки він знаходиться на вірмено-азербайджанській лінії зіткнення, і територія замінована. Суд відхилив заперечення уряду про те, що Азербайджан не має юрисдикції і не несе відповідальності відповідно до статті 1 Конвенції. З огляду на, що село Гюлістан розташоване на міжнародно-визнаній території Азербайджану, і цей факт не заперечується сторонами, діє презумпція, що Азербайджан має юрисдикцію у селі. Суд постановив, що мало місце порушення права на захист власності, права на повагу до особистого і сімейного життя, а також права на ефективний засіб правового захисту [4].

Особливий інтерес в контексті розглянутої проблеми представляє окрема думку судді І. Зіемель (*I. Ziemele*). «Справа, по суті, піднімає іншу проблему, яка, очевидно, пов'язана з концепцією атрибуції відповідальності». На справедливую думку судді, не існує ніяких сумнівів, що Гюлістан знаходиться в межах юрисдикції Азербайджану, як Придністров'я знаходиться в межах юрисдикції Республіки Молдова. Інше питання чи контролює Азербайджан ситуацію або дії на цій території. «Це, однак, є питанням про атрибуції відповідальності, а не юрисдикції» [5, с. 84].

Таким чином, для правильного вирішення питання про юрисдикцію держави, і, надалі, про її міжнародну відповідальність, спочатку необхідно встановити, чи є поведінка державних або недержавних акторів, що суперечить міжнародним зобов'язанням держави, вчиненою самою державою. Тільки тоді, коли встановлено, що дії дійсно можна

атрибутувати державі, можна розглядати юрисдикційні відносини між державою і передбачуваною жертвою. Питання юрисдикції та атрибуції слід розділяти концептуально. Головна відмінність атрибуції від юрисдикції полягає в тому, що атрибуція стосується встановлення, *хто* повинен нести міжнародну відповідальність, а не те, чи застосовується Конвенція за межами територіальних кордонів передбачуваної держави-порушниці.

Список використаних джерел

1. Milanovic M. Jurisdiction, attribution and responsibility in Jaloud / M. Milanovic // EJIL: Talk! – 11 December 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ejiltalk.org/jurisdiction-attribution-and-responsibility-in-jaloud>
2. Lawson R. Life after Bankovic: on the extraterritorial application of the European Convention on Human Rights / R. Lawson // In: Coomans F., Kamminga M. T. Extraterritorial application of human rights treaties. – Intersentia, Antwerp (2004). [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
3. Jane M. Rooney. The Relationship between Jurisdiction and Attribution after Jaloud v. Netherlands / Rooney M. Jane // Netherlands International Law Review. – December 2015. – Volume 62. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs40802-015-0041-y#/page-1>
4. Al-Skeini and Others v. United Kingdom. Judgment of the European Court of Human Rights of 7 July 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org/docid/4e2545502.html>
5. Sargsyan v. Azerbaijan. Judgment of the European Court of Human Rights of 16 June 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-155662>

МАНУЇЛОВА К. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук, доцент

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАВДАННЯ ПРЯМОЇ ШКОДИ ЗГІДНО З РЕГЛАМЕНТОМ РИМ II

Інтеграційні процеси в економіці держав, еволюційні процеси в праві в цілому та в міжнародному приватному праві, зокрема, соціальна активність населення, транснаціоналізація суспільних відносин, призвели до об'єктивних змін позадоговірних зобов'язань, а також до реформи їх нормативного регулювання.

Процеси широкомасштабної правової інтеграції, уніфікації та гармонізації національного законодавства країн-членів Європейського